

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.10.76](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.76)

УДК 338.1(045)

Н. М. Богацька,

*к. е. н, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID ID: 0000-0002-7546-7428*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

N. Bogatska,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics and International Relation, Vinnytsia Trade and Economy Institute of Kyiv National Trade and Economy University

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF ECONOMIC AND FINANCIAL ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Однією із пріоритетних проблем економічної діяльності компанії є підвищення ефективності її господарсько-фінансової діяльності. Для роз'яснення цієї проблеми необхідне удосконалення системи управління підприємством для підвищення його результативності, ефективності та конкурентоспроможності. Розглядати ефективність господарсько-фінансової діяльності підприємства можна по-різному, а відтак і проводити її розрахунок також можна опираючись на різні визначення ефективності. Основним принципом аналізу ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства є аналіз на всіх рівнях управління економікою, а також співвідношення кінцевого результату до застосованих та спожитих ресурсів. Основними блоками, на основі яких здійснюється аналіз ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства можна вважати аналіз фінансового стану підприємства; аналіз формування, розподілу прибутку і соціального розвитку підприємства; аналіз обсягів виробництва і реалізації продукції; аналіз собівартості продукції; аналіз трудових ресурсів; аналіз основних засобів; аналіз матеріальних ресурсів підприємства.

One of the priority problems of the company's economic activity is to increase the efficiency of its economic and financial activities. To explain this problem, it is necessary to improve the management system of the enterprise to increase its efficiency, effectiveness and competitiveness. The efficiency of economic and financial activities of the enterprise can be considered in different ways, and therefore its calculation can also be based on different definitions of efficiency.

In addition, the economic efficiency of the enterprise can be assessed using a group of indicators such as liquidity indicators; solvency; profitability; asset efficiency. Liquidity ratios characterize the firm's ability to meet its current (short-term) liabilities at the expense of current assets.

The article determined that it is also necessary to pay attention to the study of the condition, dynamics and structure of fixed assets, as they occupy a large share among the long-term assets of the enterprise. The main principle of analysis of the efficiency of economic and financial activities of the enterprise is the analysis at all levels of economic management, as well as the ratio of the end result to the applied and consumed resources.

Indicators of economic efficiency are divided into partial and general. The partial ones include: volume of output, labor productivity, capital efficiency, material efficiency, production cost

The article defines the system of production efficiency indicators. Such indicators are: generalizing indicators; indicators of the efficiency of the use of living labor; indicators of efficiency of use of fixed assets; indicators of efficiency of use of material resources; indicators of financial efficiency. The main blocks on the basis of which the analysis of the efficiency of economic and financial activities of the enterprise can be considered the analysis of the financial condition of the enterprise; analysis of the formation, distribution of profits and social development of the enterprise; analysis of production and sales volumes; product cost analysis; analysis of labor resources; analysis of fixed assets; analysis of material resources of the enterprise.

Ключові слова: *аналіз; ефективність господарської діяльності; ефективності господарсько-фінансової діяльності; звітність; фінансовий потенціал; ліквідність; фінансова стабільність.*

Keywords: *analysis; efficiency of economic activity; efficiency of economic and financial activity; reporting; financial potential; liquidity; financial stability.*

Постановка проблеми. Для того, щоб ефективно проводити аналіз фінансової звітності на підприємстві повинен бути відповідний базис: інформаційна система, що направлена на отримання, обробку та передачу інформації; фінансова система, що забезпечить фінансування процедур аналізу фінансової звітності у повному обсязі і у визначені строки; трудові ресурси, що дозволять використовувати персонал підприємства для проведення високоякісного аналізу фінансової звітності; інфраструктура, що забезпечить відповідний рівень проведення аналізу фінансової звітності; технологічна система, що забезпечить проведення високоякісного аналізу фінансової звітності; організаційна структура, яка дозволить чітко регламентувати процес аналізу фінансової звітності. Аналіз фінансової звітності буде ефективним тільки при наявності та повному розкритті всіх базових його елементів. За таких умов, мета аналізу фінансової звітності – підвищення ефективності управління фінансово-господарською діяльністю та оптимізація процесу такої діяльності на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективна діяльність підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їхнього розвитку і підвищення конкурентоспроможності в умовах переходу до ринкової економіки в значній мірі визначаються рівнем їхнього фінансового потенціалу і якістю управління їхньою господарсько-фінансовою діяльністю. Таким чином, управління господарсько-фінансовою діяльністю як одна з основних функцій апарату управління підприємством набуває ключової ролі в умовах ринкової економіки. Дану тему досліджували у своїх роботах багато науковців: І. Алексєєв, Н. Бицько, О. Бровков, І. Бланк, О. Василик, М. Денисенко, О. Заруба, О. Захарчук, А. Н. Костін, А. Мороз, А. Міщенко, В. Сладкевич, Ю. Вебер, Датар, Магнус, Нільс-Горан, Ольве, Рой, Хорнгента інші.

Формулювання цілей статті. Фінансовий аналіз здійснюється задля встановлення раціонального співвідношення між споживчими властивостями та витратами підприємства для виробництва ним товарів та послуг, що обумовлює більш детальне дослідження даної тематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою фінансового аналізу є: наукове пояснення, дослідження та визначення тенденцій та закономірностей, контролювання проектів та управлінських рішень, виявлення резервів для збільшення ефективності, оцінка результатів діяльності, конкретизація ризиків та надання рекомендацій для подальшого розвитку компанії. Даний аналіз має на меті оптимальне використання існуючих ресурсів та допомагає сформулювати структуру коштів організації надаючи можливість надалі вчасно виявити недоліки та усунути їх, виконавши ряд завдань.

Завдання аналізу фінансової звітності повинні співпадати зі складовими методики, тобто: горизонтальний та вертикальний аналіз активів і пасивів; аналіз ліквідності; аналіз фінансової стійкості; аналіз ділової активності; аналіз рентабельності; аналіз фінансових результатів [1, с. 167].

Аналіз повинен бути дієвим, активно впливати на хід виробництва продукції та його результати, вчасно виявляти недоліки, прорахунки, втрати в роботі та інформувати про це керівництво підприємства. Розрахунки повинні проводитись по плану та систематично, а також бути ефективними.

Аналіз обов'язково має бути: об'єктивним, певним, точним, опиратися лише на правдиву, перевірену інформацію, яка правдиво показує наявний реальний стан організації. Висновки аналізу повинні бути ґрунтуватися на точних аналітичних розрахунках. Це вказує на необхідність постійного покращення організації спостереження, зовнішнього та внутрішнього аудиту з дотриманням методики аналізу.

Ефективність господарсько-фінансової діяльності підприємства – це поняття, що характеризується найвищою результативністю роботи конкретного підприємства за наявних у ньому умов господарювання, які призводять до стійкої позиції на ринку підприємства, підвищення рівня його конкурентоспроможності, рентабельності. Використовуючи на підприємстві систему показників економічної ефективності, необхідно проаналізувати варіанти для вдосконалення його господарської діяльності за допомогою застосування досягнень науково-технічного прогресу, покращення технологій та організації виробництва, а також розробити дієвий механізм покращення ефективності господарювання. Ці дії допоможуть зорієнтувати підприємство на інтенсивний шлях розвитку та досягнення найвищого рівня ефективності в динаміці. В даному випадку відношення обсягу реалізованої продукції до сукупної величини ресурсів або до загальної суми витрат виробництва чи обігу застосовується як узагальнюючий показник господарської діяльності підприємства.

Показники оцінки ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства можна поділити на декілька груп. Першою групою є показники виробничої ефективності господарської діяльності підприємства, другою - показників є показники фактичної економічної ефективності господарської діяльності підприємства, а третьою групою показників є показники фактичної фінансової ефективності та господарської діяльності підприємства [2, с. 395].

Розрахунки цих показників здійснюються за певною схемою. В першу чергу слід визначити ефективність господарської діяльності, тобто використаних ресурсів, шляхом ділення реалізованої продукції на сукупну величину ресурсів або відношення прибутку до сукупної величини ресурсів. Наступним кроком визначають ефективність затрат (спожитих ресурсів) [3, с. 132]. Це відношення реалізованої продукції до витрат виробництва або відношення прибутку до витрат виробництва [4, с. 26].

Третім кроком є обчислення показника ефективності використання капіталу. Це відношення реалізованої продукції до сукупної величини ресурсів. Цей показник повторює перший, оскільки ресурси ототожнюються з капіталом, але тут розрахунок здійснюється на 1 грн. капіталу. Його ще можна визначити шляхом ділення суми прибутку на капітал (сукупну величину ресурсів), отримуємо прибуток з 1 грн. капіталу, або, як це ще називають, коефіцієнт рентабельності капіталу [5, 429].

Останнім, четвертим, кроком є розрахунок ефективності затрат як відношення реалізованої продукції до витрат виробництва. Це характеризує розмір реалізованої продукції на 1 грн. затрат. Також визначають шляхом відношення прибутку до витрат виробництва, що дає величину прибутку з 1 грн. затрат або коефіцієнт рентабельності затрат [6].

Також під час здійснення аналізу ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства необхідно також звернути увагу на дослідження стану, динаміки та структури основних засобів, так як вони займають велику питому вагу серед довгострокових активів підприємства. Перелік даних показників схематично зображений на у табл. 1.

Таблиця 1.
Показники дослідження основних засобів [7, с. 208]

Назва показника	Короткий опис значення показника	Формула для розрахунку
Коефіцієнт оновлення	Характеризує частку нових фондів у загальній їх вартості на кінець року	Вартість основних засобів, що надійшли / вартість основних фондів на кінець періоду
Термін оновлення основних фондів	характеризує в середньому строк, протягом якого повністю оновлюються основні фонди підприємства	Вартість основних засобів на початок періоду / вартість основних фондів, що надійшли
Коефіцієнт вибуття	Показує, яка частина основних засобів, з якими підприємства почало діяльність у звітному періоді, вибула через старість та по іншим причинам	Вартість основних фондів, що вибули / вартість основних засобів на початок періоду
Коефіцієнт приросту	Показує, який відсоток у вартості основних фондів на початок періоду складає зміна величини основних фондів	Вартість приросту основних фондів (тобто вартість основних фондів, що надійшли, за мінусом вартості основних фондів, що вибули) / вартість основних фондів на початок періоду
Коефіцієнт зносу	Характеризує частку вартості основних коштів, яка списана на затрати у попередніх періодах	Сума зносу основних фондів / початкова вартість основних фондів
Коефіцієнт придатності	Показує частку основних фондів, яка ще не списана на затрати	Залишкова вартість основних фондів / початкова вартість основних фондів

Підвищення ефективності відтворюється у кількісному вигляді за допомогою системи показників ефективності виробництва, яка включає у себе групи показників, зображені на рис.1.

Рис. 1. Система показників ефективності виробництва

Слід зазначити, що показники економічної ефективності поділяються на часткові та загальні. До часткових належать: обсяг виробленої продукції, продуктивність праці, фондовіддача, матеріаловіддача, собівартість продукції [7].

Крім того економічна ефективність підприємства може бути оцінена за допомогою групи таких показників, як показники ліквідності; платоспроможності; прибутковості; ефективності використання активів. Показники ліквідності характеризують здатність фірми виконувати свої поточні (короткострокові) зобов'язання за рахунок поточних активів. Платоспроможність підприємства – це здатність виконувати свої короткі та довгострокові зобов'язання за рахунок власних активів. Цей показник вимірює рівень фінансового ризику, тобто ймовірність банкрутства підприємства. Нормальним вважається значення показника 0,5. Показники прибутковості характеризують ефективність використання всіх видів ресурсів, які забезпечили одержання певного валового доходу. Структуру показників ліквідності та фінансової стабільності підприємства можна спостерігати на рис. 2.

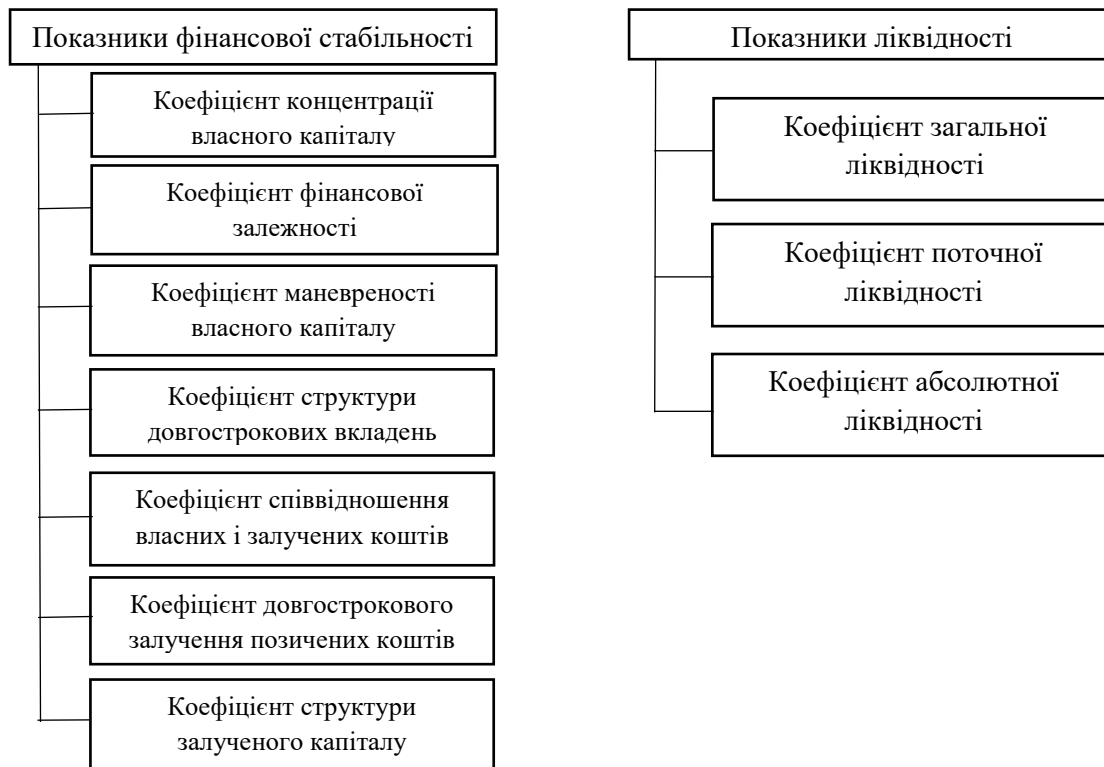

Рис. 2. Структура показників ліквідності та фінансової стабільності підприємства

Прибуток від позареалізаційних операцій – це прибуток від спільної діяльності підприємств, проценти по реалізації акцій, облігацій та інших цінних паперів, штрафи, що сплачуються іншими підприємствами за порушення договірних зобов'язань, доходи від володіння борговими зобов'язаннями. Показником прибутковості є також рентабельність. Рентабельність (Profitability) – це відносний показник, що характеризує рівень ефективності (доходності) роботи підприємства [8, с. 39-42].

Прибуток (Income) – це частина доходу, що залишається підприємству після відшкодування усіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності [9, с. 161].

На нашу думку, аналіз ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства необхідно здійснювати комплексно на основі аналізу таких складових діяльності підприємства як ефективність господарської діяльності, ефективність фінансової діяльності, ділова активність та ефективність використання ресурсів на підприємстві.

Висновки. Отже, розглядати ефективність господарсько-фінансової діяльності підприємства можна по-різному, а відтак і проводити її розрахунок також можна опираючись на різні визначення ефективності. Основним принципом аналізу ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства є аналіз на всіх рівнях управління економікою, а також співвідношення кінцевого результату до застосованих та спожитих ресурсів. Основними блоками, на основі яких здійснюється аналіз ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства можна вважати аналіз фінансового стану підприємства; аналіз формування, розподілу прибутку і соціального розвитку підприємства; аналіз обсягів виробництва і реалізації продукції; аналіз собівартості продукції; аналіз трудових ресурсів; аналіз основних засобів; аналіз матеріальних ресурсів підприємства.

Список літератури.

1. Спіфанова І. М. Роль і місце аналізу фінансової звітності в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23. С. 162 – 166.
2. Журавльова І. В., Берест М. М. Діагностика банкрутства підприємств на підґрунті оцінювання фінансової стійкості. *Інфраструктура ринку*. 2019. № Вип. 36. С. 393–402.
3. Костенко І. В., Шаповал М. Р. До питання адміністративно-правового регулювання господарської діяльності. *Держава і право*. 2019. № 86. С. 126–134.
4. Коцераба Н. В. Процедури та прийоми аналізу в процесі аудиту реалізації продукції підприємства. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю* : збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 березня 2020 року. Вінниця, 2020. № Ч.1. С. 24–28.
5. Ковальчук Н. О., Кернаджук М. М., Ткачук О. В. Управління грошовими потоками від інвестиційної діяльності як передумова ефективного господарювання підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № Вип. 36. С. 426–431. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_2019_ukr/67.pdf.
6. Любкіна О. В., Шмельова М. О. Діагностика фінансової діяльності і прогнозування перспектив розвитку бізнесу на основі багатофакторної моделі рентабельності. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/48.pdf.

7. Масюк Ю. В., Качур В. С. Економічна сутність ділової активності підприємств та підходи до її оцінки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf.
8. Стратійчук В.М., Богацька Н.М. Основні засоби та аналіз їх ефективності в бізнес-процесах підприємства. *Молодий вчений*. 2013. № 2. С. 39–42.
9. Мудла В. І. Теоретичні основи і методичні аспекти аудиту фінансової звітності підприємства. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю* : збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 березня 2020 року. Вінниця, 2020. № Ч.2. С. 156–163.

References.

1. Yepifanova, I. M. (2017), “The role and place of analysis of financial statements in the process of financial and economic activities of economic entities”, *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, Vol. 23, pp. 162 – 166.
2. Zhuravl'ova, I. V. and Berest, M. M. (2019), “Diagnosis of bankruptcy of enterprises on the basis of assessing financial stability”, *Infrastruktura rynku*, vol. 36, pp. 393–402.
3. Kostenko, I. V. and Shapoval, M. R. (2019), “On the issue of administrative and legal regulation of economic activity”, *Derzhava i pravo*, vol. 86, pp. 126–134.
4. Kotseruba, N. V. (2020), “Procedures and methods of analysis in the process of auditing the sale of enterprise products”, *Oblik, kontrol' i analiz v upravlinni pidpriemnyts'koiu diial'nistiu. VIII Vseukrains'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsya* [Accounting, control and analysis in business management: a collection of scientific. VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference], Vinnytsia, Ukraina, 25 march, pp. 24-28.
5. Koval'chuk, N. O. and Kernadzhuk, M. M., Tkachuk, O. V. (2019), “Management of cash flows from investment activities as a prerequisite for efficient management of the enterprise”, *Infrastruktura rynku*, vol. 36, pp. 426–431, available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_2019_ukr/67.pdf (Accessed 05 Oct 2021).
6. Liubkina, O. V. and Shmel'ova, M. O. (2018), “Diagnostics of financial activity and forecasting of business development prospects on the basis of multifactor profitability model”, *Efektivna ekonomika*, vol. 3, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/48.pdf (Accessed 05 Oct 2021).
7. Masiuk, Yu. V. and Kachur, V. S. (2019), “The economic essence of business activity of enterprises and approaches to its evaluation”, *Efektivna ekonomika*, vol. 10, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf/ (Accessed 05 Oct 2021).
8. Stratijchuk, V.M. and Bohats'ka, N.M. (2013), “Fixed assets and analysis of their effectiveness in business processes of the enterprise”, *Molodyj vchenyj*, vol. 2, pp. 39–42.
9. Mudla, V. I. (2020), “Theoretical foundations and methodological aspects of auditing the financial statements of the enterprise”, *Oblik, kontrol' i analiz v upravlinni pidpriemnyts'koiu diial'nistiu. VIII Vseukrains'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsya* [Accounting, control and analysis in business management: a collection of scientific. VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference], Vinnytsia, Ukraina, 25 march, pp. 156–163.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2021 р.